

מבחן פטור ביידיש, תשס"ה - 2005

המבחן מורכב משלושה חלקים:

1. קטע לתרגום מיידיש;
2. קטע נוסף לתרגום מיידיש;
3. חיבור קצר (כ-15 משפטים) ביידיש על אחד משלושת הנושאים המוצעים.

ניתן להשתמש במילונים (כל מילון שהוא).

זאל זיין מיט הצלחה!

1. זייט אַזוי גוט, זעצט איבער דעם ווייטערדיקן טעקסט:

אינעם "מוזיי פֿון דער שטאָט ניו-יאָרק" עפֿנט זיך די אויסשטעלונג "טאַלעראַנץ און אידענטיטעט: ייִדן אין אַלט ניו-יאָרק, 1645-1825". די דאַטעס נעמען אַרײַן דאָס אַנקומען פֿון דער ערשטער שיף מיט ייִדן, ביזן גרינדן די צווייטע שיל אין שטאָט. די אויסשטעלונג לייגט דעם טראָפּ אויף דער השפּעה פֿון די ערשטע ייִדן אויף דעם געזעלשאַפֿטלעכן, פּאָליטישן און עקאָנאָמישן לעבן אין ניו-יאָרק, און אויף דער פֿרייהייט, וואָס די ייִדן האָבן געהאַט באַקומען אין זייער נייער היים. אין 1645 ווען די ערשטע דריי און צוואַנציק ייִדן זענען אָנגעקומען קיין "ניי אַמסטערדאַם", האָט דער גובערנאַטאָר געוואָלט אַרויסטרייבן די נייע ייִדישע אימיגראַנטן, אָבער זיינע פֿאַרוואַלטער אין אַמסטערדאַם, האָלאַנד, האָבן זיך אַינגעשטעלט פֿאַר די ייִדן, און זיי זענען געבליבן. אין דער איצטיקער אויסשטעלונג קען מען זען דעם עלטסטן דאַקומענט וועגן יענער ערשטער קהילה – אַ חשבון פֿונעם שיף-קאָפיטאַן, אין וועלכן ער מאַנט מע זאָל אים באַצאָלן פֿאַר זיינע ייִדישע פּאַסאַזשירן (עס זעט אויס, אַז ער האָט קיין מאָל נישט באַקומען וואָס מען איז אים געווען שולדיק). די סאַמע ערשטע זענען דאָ געווען די ספֿרדישע ייִדן. זייער שיל, "שארית ישראל", געפֿינט זיך נאָך אַלץ אין מאַנהעטן, כאָטש אויף אַן אַנדער אָרט. די צווייטע, אַשפּנזישע שיל, "בני-ישורון", האָט מען אויפֿגעבויט אין יאָר אַכצן פֿינף און צוואַנציק; "געמישטע חתונות" צווישן די חשובֿע ספֿרדישע און אַשפּנזישע משפּחות האָט מען שוין געהאַט אין די ערשטע יאָרן. חתונות מיט נישט-ייִדן איז אויך געוואָרן אַ פּראָבלעם פֿאַר דער קליינער ייִדישער קהילה און אין איין בריוו אויף דער אויסשטעלונג, שרייבט די מוטער, בילה אַביגיל פֿראַנקס צו איר זון וועגן זײַן ברודער, וואָס האָט חתונה געהאַט מיט אַ קריסטלעך מיידל: "וואָס שיך דודן, טו ווי דו פֿאַרשטייסט. פֿון מײַן זייט, אויב איך קען אים נישט אַרויסוואַרפֿן פֿון מײַן האַרץ, וועל איך זיך כאָטש אויפֿפֿירן ווי איך וואָלט אים יאָ אָפּגעשטויסן". די ערשטע דורות ייִדן אין ניו-יאָרק האָבן גיך פֿאַרגעסן העברעיִש, שפּאַניש און פֿאַרטוגעזיש און אין יאָר זיבעצן איין און זעכציק האָט מען שוין איבערגעזעצט אויף ענגליש אַ מחזור פֿאַר ראָש-השנה און יום-כיפור. אַן אויסשטעלונג וועגן אַ ייִדישער קהילה אָן דערמאָנונגען פֿון אַנטיסעמיטיזם און רדיפֿות? נאָר צוליב דעם איז שוין פּדאָי צו קומען זען די אינטערעסאַנטע עקספּאַזיציע. די אויסשטעלונג וועט בלייבן ביזן 2טן אָקטאָבער 2005.

[פֿון: איציק גאַטעסמאַן, "אויסשטעלונג: די ערשטע ייִדן אין ניו-יאָרק", פֿאַרווערטס 13.5.05]

2. זייט אזוי גוט, זעצט איבער דעם ווייטערדיקן טעקסט:

באלד וועט זיך איבערקערן די וועלט. אזוי זאגט פעסיע, אונדזער שכנה. זי איז געקומען צו גיין פֿונעם מחותן אַ צעקאַכטע. ס'איז אַ מיאוסע מעשׂה. דער מחותן איז געוויר געוואָרן אַז דער חתן (מיין ברודער אליה) האָט ניט דעם זייגער. דער זייגער איז געווען אַ גוטער, אַן אמתער, אַ זילבערנער. דאָס האָט אים דער מחותן געקויפֿט אַ מתנה. וווּ איז אַהינגעקומען דער זייגער? ער האָט אים חלילה ניט פֿאַרשפּילט אין קאַרטן. ער האָט אים פֿאַרקויפֿט און דאָס געלט אויסגעגעבן אויף דאָקטוירים און רפֿואות. ער האָט געוואָלט ראַטעווען דעם טאַטן – וואָס קומט אים דערפֿאַר? אזוי האָט געטענהט פעסיע. דער מחותן איז אָבער אַ פּראָסטער ייד. ער פֿרעגט, וואָס קער זיך אָן אַ פֿרעמדער טאַטע צו זיין זייגער? ער איז ניט מחויבֿ, זאָגט ער, מיט זיינע זייגערס אויסצוהאַלטן פֿרעמדע טאַטעס. [...] די מאַמע האָט שטאַרק מורא, טאַמער חלילה שיקט ער אָפּ די תּנאָים. זאָגט איר פעסיע, זי זאָל שלאָפֿן רוין: אַ יתום שיקט מען נישט אָפּ קיין תּנאָים. איר מיינט, ווער האָט אויסגעפֿירט? מיר! דער מחותן האָט געקויפֿט דעם חתן אַ נייעם זייגער, אויך אַ זילבערנעם. נאָך אַ בעסערן פֿון יענעם. אוי, ווען איך האָב אַזאַ זייגער! וואָס מיינט איר וואָלט געווען? קודם וואָלט איך אַרויסגענומען די געדערעם און דערגאַנגען דעם שכל פֿאַר וואָס אַ זייגער גייט. און נאָך דעם? נאָך דעם ווייס איך שוין וואָס ס'וואָלט געווען.

די מאַמע ווינטשעוועט דעם מחותן ער זאָל דערלעבן אים קויפֿן אַ גאַלדענעם זייגער. ער ווינטשעוועט איר אָפּ צוריק, זי זאָל דערלעבן חתונה מאַכן דעם מיזניק. דאָס מיינט מען מיך. איך בין צופֿרידן אַפֿילו היינטיקן טאַג, אַבי אַ זייגער.

[פֿון: שלום-עליכם, מאַטל פּייסיע דעם חזנס]

3. זייט אַזוי גוט, שרייבט לכול-הפחות אַ זייטל (אַן ערך 30 שורות) וועגן איינער פֿון די טעמעס:

- א. אַ בוך וואָס האָט אויף אייך געהאַט אַ שטאַרקע השפעה.
- ב. אַ פֿילם וואָס איר האָט לעצטנס געזען.
- ג. אַ וויכטיק אָדער אַן אינטערעסאַנט געשעעניש אין אייער לעבן.